

Társadalomtudományi alelnöki koncepció

Vörös József

Az MTAtv meghatározása szerint (14§, 6.) az alelnök az elnök által meghatározott munkamegosztás szerint látja el feladatát, ugyanakkor tagja mind az Akadémiai Elnökségnek, mind a Vezetői Kollégiumnak. Jó lehetőség arra, hogy az alelnök hasznos, egyúttal aktív tagja is legyen egy vezetői csapatnak. Végzettségemnek, kutatási területemnek, gyakorlati tapasztalataimnak (közgazdász, management science, financial management) megfelelően az MTA tevékenységek azon területén hasznosítanám képességeimet, melyek a gazdaságilag is megalapozott szakmai döntéseket és az MTA fenntartható fejlődését segítik elő, és az így keletkező erőforrások felhasználásával erősítenék az MTA szerepét közfeladatainak megoldásában, annak figyelembevételével, hogy az MTA-t a nemzet a magyar nyelv ápolására és a tudomány szolgálatára hozta létre. E nemes feladatkörön belül szívesen felkarolnám az MTAtv 3§ l), m), q) pontjai által gondoandó al-feladatokat. Nevezetesen, a felsőoktatási intézmények kutatási eredményei növelésének elősegítését, a kiemelkedő tudományos eredményeket elérő kutatók részére határozott időre szóló tudományos ösztöndíj intézményének létrehozását, egyúttal elősegítve a fiatal kutatók tudományos életpályájának alakítását (pl TKI mintájára).

E célok megvalósításához szükséges pénzügyi források előteremtéséhez növelni kell az MTA pénzgenerálási képességét, és csökkenteni az állami köldökzsinórtól való függést. A felvállalandó feladatkör növekedésének finanszírozása jelenleg nem várható el az államtól, a mai körülmények között szinte valamennyi kormány kisebb-nagyobb mértékű költségvetési problémákkal küzd. Ennek jó oldala, hogy az állampapír hozamok magasabbak, az MTA kb. 8-9 milliárdra tehető többé-kevésbé likvid eszközeit kockázat nélkül be lehet fektetni, minimális kockázatvállalással pedig jelentősebb hozamokra számíthatunk. Bár nem valószínű, hogy az elszalasztott lehetőségek ismétlődnek, az utóbbi egy esztendőben a 15 legjobb magyar befektetési alap átlagosan 40%-os hozamot mutatott fel. Csak 20%-kal számolva, az elpuskázott 80 milliárdunk ma közel 100 milliárdot érne. De még ma is, értékmegőrzés mellett, befektetéseink kockázat nélkül is évi 3%-ot hozhatnak. Az MTA 2024-es (ez az utolsó nyilvánosan elérhető) mérlegbeszámolója szerint az intézmény eszközállománya közel 250 milliárd, ugyanezen évi eredménykimutatás -1,27 milliárd negatívumot mutat, mely lényegileg az 1,3 milliárdos amortizációs tételből származik (az értékvesztés jelentős, meg kell állítani). De talán továbbra is van remény, hiszen a középeurópai papírok még mindig alulértékeltnek tűnnek: mind a lengyel, mind a magyar papírok jelenleg 7-9 szeres P/E (részvény ára osztva az egy részvényre jutó eredménnyel) rátával forognak, míg e mutató az USA-ban 20 feletti. A háború befejezése tovább növelheti a reményét annak, hogy óvatos, körültekintő (prudens) befektetésekkal 6%-os nominális hozamoknál jóval

magasabbat lehet elérni, a 80 milliárdos összeg feletti rendelkezés megszerzése pedig éves szabad forrásainkat többszörösére emelhetné.

Ezek megvalósítása céljából el kell kezdeni egy kiválósági pilot programot, melynek lényege, hogy kezdetben évente egy-egy kiváló képességű kutató kiemelt professzori ösztöndíjat nyerne három évre, oly módon, hogy intézményében marad. A küldő intézmény a felszabaduló bérösszeget ugyanannyival kiegészíti, és azt fiatal kutatók, poszt doktorok finanszírozására fordítja. Kezdetben a kiválasztást és a vállalt feladatok elvégzésének ellenőrzését az MTA jelenlegi, és előző két elnöke végezné.

Előzetes elemzéseim alapján e program (melynek költsége a harmadik évtől kezdve, amikor már három programunk van, évi kb. 100 millió Ft) megvalósításához az MTA-n összegyűjthető annyi forrás, hogy az elgondolás fenntartható módon valóra váltható legyen. Reményeim szerint e program példát mutathat arra is, hogy az MTA nagyobb méretű, hasonló program megvalósítására képes, mellyel növelni tudja tekintélyét, jelentőségét, és társadalmi elhivatottságát. A 80 milliárdos összeg forgatásának lehetősége e program méretét akár 20 szorosára növelheti, és ennek elérése Elnök Úr vezérletével primátust kell élvezzen. E program sikere az európai tudományos térrel történő szorosabb kapcsolat kiépítésének alapját is képezheti, hiszen az MTA autonómiáját mindenkinek látnia kell, e szempontból nem lehet indok a források visszatartására.

Az MTAtv. 21§ (1)/e pontja kimondja, hogy az akadémia költségvetési szervének körébe tartoznak a jóléti szervezetek is. Tennivaló itt is akad: az akadémia nem tudja fenntartani régi presztízsének fényében üdülési telephelyeit. Források hiányában talán azzal lehetne kezdeni, hogy kellő megfontolás és egyetértés után fogjunk hozzá legalább egy telephely felújításához, mely kellően magas színvonalú szolgáltatásokat nyújt ahhoz, hogy kihasználtsága olyan mértékű lesz, ami biztosítja fenntarthatóságát.

Az ELKH Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kollégiumában három éven át betöltött vezetői pozícióm nagyban növelte a terület sajátos problémáinak még alaposabb megértését. Erőfeszítéseket kell tenni, hogy a humán és társadalomtudományok területén megjelenő teljesítményeket e diszciplínák sajátosságainak figyelembe vételével értékeljük.

Az Elnök úr által meghatározott teendőkön túl várható feladatok összefoglalása

	1. Év	2. év	3. év
MTA pénzügyi mozgásterének növelése I: Kiválósági program indítása	Pénzügyi alapok megteremtése, program meghirdetése	Első kiváló kutató programjának értékelése, kiválasztása, felvétele	Második kiváló kutató felvétele, első beszámoltatása
MTA pénzügyi mozgásterének növelése II: Folyamatos kapcsolattartás a kormánnyal	Elnök Úrnak asszisztálás, siker esetén a kiválósági program kiterjesztése	A kiválósági program kiterjesztése	A kiválósági program kiterjesztése

Folyamatos kapcsolattartás a Bölcsészeti és Társadalomtudományok képviselőivel, érdekvédelem	Konzultációk I, II, IX osztály tagjaival, kutatókkal	Konzultációk I, II, IX osztály tagjaival, kutatókkal	Konzultációk I, II, IX osztály tagjaival, kutatókkal
Együttműködés az üdülési központtal	Lehetséges hatékonysági pontok keresése	Tervek kidolgozása, pénzügyi erőforrások keresése	Megvalósítás
Területi Bizottságok szerepének növelése, segítése	TB-k szerepe a tudományban, nemzetközi láthatóság, állapot felmérése	Tevékenységek növelése normalizált KPI-k alapján	Tevékenységek növelése normalizált KPI-k alapján